

„Újra öltünk, örökítünk” – a kondorosi ifjúsági közösségi térben.

Beszélgetés Illés Károlynéval,
a kézimunka szakkör vezetőjével

Mátyus Aliz: *Harmadik alkalommal van együtt a kondorosi kézimunka szakkör, szép létszámmal, az asztal körül fiatalok és idősek kézimunkáznak, a halk beszédben a szakkör vezetőjének a hangja hangosabb, de csak éppen hogy. Megvárom, amíg mindenki megkapja az előnyomott anyagát, kiválasztja a színeket, amivel hímezni kezd, és akkor kérdezem meg a kör vezetőjétől, hogyan is történt a kondorosi kézimunkakör alakulása.*

Illés Károlyné: *En nagyon örültem, amikor hallottam, hogy Kondoroson is indul egy hímező szakkör, hiszen valamikor a '70-es években itt is működött szakkör. Ennek a kezdeményezésnek az a célja, hogy olyan helyeken,*

ahol valamikor volt szakkör, de az évek múlásával a szakköri tagok kiöregedtek, és nem adták át a tudásukat, nincs folytatás, elkezdődjön újra. Ennek az „Újra öltünk-örökítünk” kezdeményezésnek, ami már második éve van folyamatban, nagyon-nagy szerepe van abban, hogy örökítsünk is. Megvannak a gyökerek, de azok a gyökerek valahol elvesztek. És ezeket a gyökereket újra kell éleszteni, hogy új hajtások legyenek belőle. Kondoroson ez kiváló példa erre, hiszen amikor elkezdtük szervezni a szakkört, itt a fiatalokkal leülve beszélgettünk, hogy vajon összejön-e az a tíz-tizenkét asszony, fiatal vagy éppen nem fiatal, aki szeretne öltögetni és szeretne megtanulni hímezni. Nagyon meglepődtem, amikor három héttel ezelőtt, az első alkalommal megérkeztem és láttam, hogy az elképzelt tizenkét asszony, megduplázódott. Több mint húszan voltak az első alkalommal. A második alkalommal még ketten jöttek. Most megint még többen vagyunk. Ez azt jelenti, hogy csak híre ment a városban, hogy itt valami olyat tesznek ezek az asszonyok a szabadidejükben, ami hasznos és ugyanakkor szépet teremtenek. Tanulnak valamit, amit aztán hasznosítanak, akár a ruházatukban, akár az otthonukban.

M. A.: *Melyik lehet fontosabb, az, hogy az egybegyűltek hímeznek, ké-*

zimunkával foglalkoznak, vagy, hogy együtt vannak, hatnak egymásra és beszélgetnek egymással. Ha ezt egyáltalán szét lehet választani.

I. K-né: Szerintem nem lehet szétválasztani. Mind a kettő nagyon fontos, hiszen ennek a szakkörnek közösségteremtő ereje van. És ez is volt a legfőbb cél, hogy közösség is létrejöjjön egy olyan foglalkozás alatt, ami mindenkinek a szívügye, amit mindenki szeret csinálni, tetszik neki. És ugyanakkor, amikor a keze jár, beszélgethet a szomszédjával. És ez óriási nagy dolog, ebben a rohán világunkban, amikor nem bírunk megállni, beszélgetni. Itt vannak ezek a gyerekek, ez nekem egy csoda. Itt van az édesanya, itt van a tanító néni. Ez az a gyerek, akinek az édesanyja nem akarta a tüt a kezébe adni, mert-hogy megszurja. Majd ő befűzi. És ez a gyerek, tessék megnézni. Befűzte a fonalat a tübe és hímez. És mit csinálunk a gyerekekkel? Azt csináljuk, hogy eldugjuk a tüt, eldugjuk az ollót, nehogy a kezébe kerüljön, mert akkor biztos, hogy megvágja magát. Pedig nem. Épp ez az, hogy a kicsi óvodás gyerekeknek is meg kell mutatni, hogy mit kell tudni, hogy kell csinálni, hogy kell használni. És ha tudja, hogy a tüt, azt úgy kell használni, hogy ne szúrja meg az ujját, akkor ilyen csodát csinál.

M. A.: *Hát tényleg csoda.*

I. K-né: Vanda, büszke vagyok rád. Nagyon büszke vagyok. Adhatok egy puszit?

Vanda: (Tartja a fejét.) És majd ezeket is megcsinálom.

I. K-né: Mindent meg fogsz csinálni. Mindent meg fogsz. De most olyan csillagos ötösöket osztogatnék neked, hogy na. Nagyon ügyes vagy. Hát most ez az öröm. Látod? Ez az öröm. És ez marad ki az iskolában. Az iskolában tanórán taníthatnák, technikán, rajzórán ott van a lehetőség, de azt gondolom, hogy nincs a felsőoktatásban ilyen képzés. A technika tanárok mit csinálnak? Technika órán: számítógép. Alsó tagozatban, még amelyik tanító néninek affinitása van arra, hogy kézművességet tanítson, az igen, de már az a korosztály van a pedagógusoknál is, akik otthon már ezt nem tanulták meg. Ezt valahol meg kell tanulni. Hol tanulhatja meg? Az iskolában tanulhatná meg, de ott nincsen olyan tanító néni, tanár néni, aki ezt megtaníthatná, mert ő sem tanulta meg. Az az átörökítés, ami régen természetes volt, az apáról fiúra, anyáról leányra, az megszűnt. Meg kell keresni azokat a fórumokat, ahol ez megtörténhet, hogy átadjuk azt a tudásunkat, ami fölhalmozódott. És fölhalmozódott.

M. A.: *Most itt van olyan eset, hogy az édesanya is, és a lánya is hímeznek?*

I. K-né: Sőt, én nagyon örültem neki, amikor a Zsuzsi telefonált, hogy Anni néni, van egy olyan anyuka, aki jönne, de nem tudja a gyereket hova tenni, nem jöhetne a gyerek is? Mondom, hogy ne jöhetne, annak örülnék nagyon. És itt voltak az első alkalommal,

és az édesanya és a kislány is hímeztek. Ugyanolyan örömmel, ugyanolyan sikerélménnyel ment haza mind a kettő. Jó helyen voltak, nem kellett a gyereket a szomszédasszonyra bízni, vagy apára. Itt voltak, együtt voltak, ugyanakkor ismerkedett a körülötte lévőekkel is a gyerek. Látta, hogy idősebb, fiatalabb, az ő korosztálya is itt lesz a szakkörön, mindenki csinálja, ez nagyon jó.

M. A.: *Itt külön a fiúk szervezték a családokat és valahogy a szakkört hírül adták, vagy inkább szájhagyomány útján szokott ez terjedni?*

I. K-né: Hát is-is. Ugyanis volt egy szórólap, amin meghirdették a szakkört, hogy mikor indul, melyik napokon lesz, mettől meddig lesz.

M. A.: *És ezt minden családhoz, minden házba bedobták?*

I. K-né: Hát ezt nem tudom. Majd megkérdezem, ők jobban tudják. Szerintem internetre tették, vagy nem tudom, de valahogy eljuttatták. És természetesen szájhagyomány útján is terjed, mondták, gondolom az iskolában, ki is volt hirdelve. Meg hát úgy tudom, hogy ez a ház a katolikus egyházé, gondolom a templomban is hírül adták. És így jött össze ez a hímező asszonysereg, aki most itt van.

M. A.: *A korábbi tapasztalataid más településen, más helyen, így összehasonlítva evvel a kondorosival akár abban, hogy kik vannak az asszonyok közül – mert itt hallottam, hogy van olyan is, aki azért hímez, vagy hímezett, akinek a lánya van, és még a fia is, meg tanult hímezni, nem csak a lánya – hogy ez jellemző azért, vagy csak itt Kondoroson inkább? És az, hogy ha már egyszer elkezdenek járni, akkor mennyire mondják az ismerőseiknek, ami látszott ennek a*

kislánynak a szemén, az a hihetetlen öröm. Felőtt korban – megcsinál az ember valamit, amire büszke lehet.

I. K-né: Ez szerintem kihívás is minden korosztály számára, hogyha látok valami szépet, vajon azt meg tudom-e csinálni. És legtöbbször nincs meg az önbizalmuk. Hogy én ezt nem tudom megcsinálni. Én mindig azzal kezdem, hogy olyan nincs, hogy te nem tudod megcsinálni. Eddig még nem mutatta meg neked senki. Tanítottam a Szent István Egyetemen itt Békéscsabán, és ott hál' Istennek az andragógus szakosoknak volt népművészet tantárgy keretén belül egy kis gyakorlat is. Heti egy óra, nagyon kevés volt, de arra jó volt, hogy tényleg tüt vegyenek, ollót vegyenek a kezükbe, és megpróbálják, hogy mit tudnak a kezükkel. Az egyik hallgató azt mondta, hogy tanárnő, énvelem ne próbálkozzon, nekem megmondták, hogy én olyan ügyetlen vagyok, hogy én semmit nem tudok csinálni. Ő nem akart, nem tudja, és nem csinálja. Mondom, olyan nincsen Krisztikém, muszáj, hogy megpróbáld, és én be fogom neked bizonyítani, hogy ügyes a te kezed is, csak nem tanították meg, hogy hogyan használjad. Úgyhogy elkezdtük, ezzel a 20 éves lánnyal, és bizony a tanév végén kész lett az ő darabja is. Szótt is, hímezett is, és azt mondta, hogy hát ő ezt el nem hitte volna, hogy ő, az ő két kezével ezt meg tudja csinálni. Azóta már elvégezte a játszóházi foglalkozásvezető képzést. Úgyhogy az azért nem akármilyen, hogy ott mindenféle anyaggal megismerkedett. Nagyon sokat jelent az, hogy milyen közegbe kerül az a gyerek, milyen tanító nénihez, tanár nénihez, vagy éppenséggel már milyen óvó nénihez. Mert már óvodában is lehet elkezdni a tüt használni. Ott a bizonyíték, a kis Vanda. Ugye, édesanyja a kezébe nem adta a tüt, hogy megszúrja, és amint én a kezébe adtam, ő ki akarta venni, és itt van, gyönyörűséget tud csinálni. Az óvodában is lehet, csak megvannak azok a módszerek, aminek a segítségével meg lehet tanítani a gyerekeket. És ha egy gyerek hozzászokik, akkor már önmaga is akarja és szeretné csinálni, és csinálja.

Épp most beszéltük azt, hogy milyen hatása van a környezetre az

itt tanultaknak. Itt a példa. Az egyik anyuka jött, anyagot is hozott, hogy a kisfiú küldte, hogy ő is akar hímezni, hogy őneki is tegyünk valamilyen mintát rá, és vitte haza. Ezt jelenti a közösség, ezt jelenti a környezet. Ennek hatására, hogy csak sikerélményük lehetett az ittlévőknek, mindig többen vagyunk. Most már nem fogunk a terembe férni, ha még jönnek. És híre fog menni a faluban, hogy az én kis mobiltartómat én hímeztem. A következő munka az lesz. Már csináltunk kézimunkaszakot és most csináltunk, tütartót. És mind olyan hasznos dolgokat fogunk elkészíteni először, amivel a gyerek is megbirkózik és használni tudja és dicsekedni tud vele. Nem tudom mennyire figyelted, hogy próbálom adagolni egy kicsit a néprajzot is, hogy most akkor ez az a tájegység, az, az a tájegység. Ezt itt ezzel hímezik. Ahogy megszokják, mindig több és több elmélet is lesz, sőt már mondtam, hogy lehet hozni füzetet is a felnőtteknek, bizonyos dolgokat feljegyezni. Sok éves tapasztalatom van, már 30-40 éve csinálom, úgyhogy rengeteget tapasztaltam, hogy hogy lehet megszerettetni. És hál' Istennek, ez szoktam mondani, nekem olyan jó hallgatóim vannak mindenütt, hogy jól vizsgáznak, sikerélményük van, gyönyörűségeket csinálnak. És ez a legnagyobb öröm számomra, mert azért e mögött rengeteg munka van. Rengeteg munka van, hogy itt most ez a 24-25 asszony úgy megy el innen, hogy mindenki valamit csinált. És ezt elő kellett úgy készíteni, hogy mindenki dolgozzon,

és ne kelljen itt körülöttem húsz embernek várnia, állni, és ő nem csinál semmit. Azért jött el, hogy dolgozzon.

M. A.: *Össze lehet azt hasonlítani, hogy mondjuk az andragógia szakosok között jobb dolgozni vagy egy ilyen falusi közösségben? Melyiket csinálod szívesebben?*

A.: Mind a kettőt.

M. A.: *Nem természetesebb itt?*

A.: Egyáltalán. Manapság már nincs olyan, ahogy a népművészetre mondták, hogy a falunak a művészete. Sőt volt egy ilyen felmérés most, hogy ezeket a kézműves szakmákat vajon hol művelik olyan magas színvonalon, ami megjelenik egy-egy nagy kiállításon. És kiderült ebből a felmérésből, hogy városokban. Tehát megyünk vissza visszatanítani mi városiak a falusiaknak, hogy ezt az ő elődeik így csinálták.

M. A.: *Igen, akkor ugyanaz történik, mint a néptáncsal a táncházakban*

A.: Ugyanaz. Csak itt megszakadt egy vonal. A '70-es években a népművészet reneszánszát élte mindenféle területen, a hímzés is ugyanígy, hiszen hímző szakkörök mindenütt voltak. Szinte minden faluban. Aztán valahogy a hímzés megszakadt, miközben a táncosok maradtak, az énekkarok maradtak. Ez nagyon megszakadt. A Nemzeti Művelődési Intézet, hogy látta ennek a hiányát, felkarolta. Ez nagyon nagy öröm. És fontos dolog. Hát, az ő egyik feladatuk tényleg ez, hogy ezt így támogassák. És nagyon jó helyen támogatnak szerintem. Mert tavaly kezdődött, tavaly lett öt szakkör itt a megyében. Most megint

öt, tehát, most tíz új helyen hímeznek az asszonyok. 3-4 évvel ezelőtt egyik kezemen meg tudtam számolni a megyében működő szakköröket. Most a meglévő 5-6 mellett van még tíz. És hogyha erre jövőre megint lenne lehetőség... Ahol a közösség megtalálta önmagát, tehát az emberek egymást megtalálták, ott nem szűnik meg, nem szakad meg. Igenis várják, hogy lesz ennek folytatása. Mert ez 60 óra. Márciusban egy kiállítással fejeződik be. Fejeződik be, mert biztos vagyok benne, hogy nem fog befejeződni itt sem. És erre bizonyíték az az öt szakkör, ami tavaly kezdődött.

M. A.: *Azok se fejeződtek be?*

A.: Nem fejeződtek be, mindenütt folytatódnak. Sőt, ami megint nagyon nagy dolog, hogy a falu vezetősége is látja, hogy ennek valóban közösségteremtő ereje van. Ahol művelődési ház van és van szakkör, vagy akár könyvtárban, ott élet van. Délután ott élet van. Ez nem mindegy. Tavaly Nagybánhegyesre jártam, csöpp kis falu, ahol már annyira, alig várták, hogy jadj, már jövő héten megyünk, jaj, de jó lesz. Nincs egy presszó, nincs menni sehova, az asszonyok nem tudnak leülni. Utcán, ha megáll, egymással beszélgetni, na, mit pletykálnak, vagy mit beszélgetnek azok. Itt meg nyugodtan.

M. A.: *Igen, ez természetes.*

A.: Természetes, a férje is elengedi, hiszen jó helyre megy. Olyan finom süteményeket hoztak. Sütöttek. Én ezt tudom, te meg azt tudod. Receptet cseréltek. A gyerekről tudtak beszélgetni, unokáról, fényképet hoztak. Volt, akinek elmondja gondját-baját is, és a másik megérti, mert hasonló a beállítottsága, hiszen azért jött. És ennek micsoda ereje van, hogy ugyanazt szeretem csinálni. És barátnőre lelt, vagy éppenséggel olyan társra lelt a szakkörben, akivel bármikor megvitathat, beszélgethet is. És ez szerintem óriási dolog.

M. A.: *Nagyon-nagyon nagy. Mondtad nekik közben, hogy a fonalat, azt házilag festették és házilag is fonták, és mondtad, hogy a színek ezért nem teljesen ugyanolyanok, az a bizonyos sárgának nevezett, nem sárga. Amikor színeket választanak, hogy együtt milyen szín lenne jó, kell abban segítséget adni?*

A.: Itt, ugye, tájegységeket fogunk venni, tájegységeknek a hímző kultúráját, és a tájegységek hímző kultúrájára, amik jellemzők, azt be kell tartanunk. Tehát egy matyó attól matyó, hogy azok a motívumok szerepelnek benne és azok a színek szerepelnek. Egy dél-alföldi szőrhímzés azért dél-alföldi, mert ebben ilyen színű fonalak és ilyen minőségű fonalak szerepelnek. Tehát ez a szakkör valóban hímző szakkör, vagy díszítőművészeti szakkör. Nem varrószakkör.

Vanda: Anni néni! Haza lehet vinni?

A.: Haza, hát az a tied, hogyne vintetnéd haza!

Vanda: Mindenkinek haza lehet?

A.: Mindenki hazaviszi, igen.

M. A.: *Tünetényes.*

A.: Ezek nem csak varrószakkörök. Ahogy mondtam, itt van egy kis néprajz, vannak technikai kivitelezési fortélyok, hogy hogy fogja a tűt, mint csinálja. Mert lehet, hogy azért ment el a kedve a hímzéstől, mert önmagától kezdett varrni, és nem jól tartotta a tűt, nem jó tűt vett. Mert az is nagyon fontos, hogy milyen vastagságú tűt használ, melyik fonalhoz használja. A színválasztásnál egy bizonyos színösszhangot meg kell tartani. Itt most a dél-alföldinél választhatja a vörösön belül valamelyik színárnyalatot, de a vörös helyett nem választhatja a narancssárgát. Tehát itt vannak bizonyos szabályok, amit be kell tartani, csak van egy kis lehetőség. Éppen e miatt, hogy ugye, otthon

festették a fonalat, az árnyalatokon belül lehet mozogni, de nagy eltérést nem szabad csinálni, mert akkor már nem ismerjük föl. És itt vannak a nagy problémák, hogy a média ontja a kalocsait meg a matyót, de sokszor össze-vissza keverve. A matyóról, hogy az kalocsai, a kalocsairól, hogy matyó. Sőt még a motívumokat is összekeverik. Ennek így nincs értelme. Ha valaki csinálja, akkor jól csináljon. A giccset is ugyanannyi idő alatt csinálja meg, mint az értékes alkotást, amit aztán tényleg mutogathat, kiállításra küldhet, pályázatra küldhet. Az idő, amit eltölt vele, az ugyanannyi.

M. A.: *De az nem fordul elő, hogy valakinek éppen az tetszik, ami giccses, és ő mindenáron azt akarja?*

A.: De, előfordul, persze. Itt ízlésformálást is kell végezni, csak nem mindegy, hogy.

M. A.: *És ezt is lehet úgy csinálni, hogy ne legyen bántó és...*

A.: Pontosan! Ez az a rengeteg tapasztalat. Hogy hogy mondjam meg neki, hogy ne azt válassza, mert az giccses. Az ízlésről tudjuk, hogy az már kisiskolás korban kialakul. Tehát ott már nehezen tudok én ízlést formálni. De tudok, hogyha olyan hatással vagyok arra az emberre, Hogyha elfogadja, hogy ez talán szép. De hát itt fontos az is, hogy megmutatjuk nekik az értékes alkotásokat. Itt is az első alkalommal azzal kezdtem, hogy hoztam Magyarországi tájegységének a hímzéseiből egy-két darabot és bemutattam nekik, hogy ez ebből a tájegységből való, ez ebből,

ez a különbség. És hogy látták. Van, aki azelőtt nem is látott, mert nem került el ilyen kiállításokra. Aki már elkerült ilyen kiállításra, az már tudja, hogy na, hát ez az érték és ez a szép. De meg kell mondani. Ne csináljon giccset, ha ilyen helyre jár. Biztos, hogy mindig akad olyan ember, aki azt gondolja, hogy az a jó, amit ő tud. De lehet formálni, és simán átformálódik. Sőt, utána ő mondja azt, hogy „Emlékszel, Anikó, hogy én kék virágot akartam varrni? És hogy te milyen szépen eltérítettél?” Mondtam neki, hogy nézd csak meg, ehhez a színhez ez illene jobban? Nézzük már meg ezt ide. És akkor odatesszük. Próbáljuk már meg ezt! Próbáld meg, ha nem tetszik, marad a kék virág. És a legtöbbször, a legvégén mindig sikerül. Az sikerül, amit én szeretnék. De hát ilyen fondorlatos módon. Tudni, hogy hogy vezessem rá arra, hogy csak ezt a vonalat, ezzel az öltéstechnikával, erre az alapanyagra. Az egyik kislány, arra, hogy azt a szép nagy fehér terítőt, amin a hímzés is fehér lesz, azt mondja, hogy ő most azon gondolkodik, hogy ő talán nem fehérrel fogja varrni. És akkor mondtam neki, hogy ahogy gondold, de a fehér mindenhez illik. És most, hogyha te kiválasztod a lilát, vagy nem tudom, milyen, a mostani lakáskultúrákba, lakásokba ez beillik, de mi van akkor, ha két év múlva már nem. És a fehér az egy olyan szín, amit minden hova oda lehet tenni. De ha neked az tetszik, hogy lilával szeretted volna, akkor vegyél egy sima alátét terítőt, egy egyszínű lilát, és arra tedd rá, akkor megvan az, hogy te lilát akartál. És az ő kívánsága is teljesült és az enyém is. Ugyanakkor kicsit azért formáltuk az ízlését.

M. A.: *Végül is csak azt csinálta.*

A.: Azt csinálta. A Szigetvár vidéki fehér vállkendők voltak. Ha ez pirossal lesz varrva, már olyan furcsa... De hogyha egy piros alapterítőre ráterítjük a fehér Szigetvár vidéki terítőt, akkor teljesen jó.

M. A.: *Akkor minden rendben. Igen. Mindig ugyanúgy szoktad kezdeni az ismerkedést és az első foglalkozást az összejövő emberekkel?*

A.: Ezen mindig gondolkodom, hogy hogy is kéne, Tájékozodom előtte, hogy milyen összetételű. Mindig

vannak szervezők, akik tudják, hogy körülbelül kik lesznek azok, akik jönnek egy-egy ilyen foglalkozásra, vagy mondjuk, egy tábori továbbképzésre. És annak megfelelően kell alkalmazkodni a hallgatóságához. Mert csak akkor lesz sikere – neked is, meg nekik is – hogyha azt kapják, amit várnak. Itt tudtam, hogy nagyon vegyesen lesznek. Korosztály és műveltségbeli különbségek is vannak. Mindenkinek találjunk olyan szót, olyan mondatot, ami az ő fülének kellemes és jó.

M. A.: *És eltalál hozzá.*

A.: Igen, eltalál hozzá. Ez elég nehéz, de megint a tapasztalat. Nem mindegy, hogy hogy megy el az első alkalommal, hogy visszajön-e, vagy nem jön vissza. Nagyon készülni kell. Készületlenül soha el nem mentem sehova. Pedig már 30-40 éve csinálom, tehát mehetnék, de soha el nem megyek úgy. Muszáj, hogy minden egyes alkalomra felkészülj. Csak úgy lehet elérni azt, amit elérünk. És ez sikeredik is.

M. A.: *Azt mondtad, amikor Vanda idejött, és megmutatta, hogy mit csinált, hogy ezért érdemes. És ezt, azt hiszem, hogy komolyan gondolod.*

A.: Én nagyon komolyan. De ezt el lehet felejteni, amit te láttál?

M. A.: *Nem lehet.*

A.: *Ezt a csillogó szemet?*

M. A.: *És ráadásul én voltam vele szemben.*

A.: Látod, könny szalad... Végigfut rajtam, hogy ez a gyerek ezt nem fogja elfelejteni. Amikor tút nem akartak a kezébe adni?

M. A.: *Soha nem fogja elfelejteni a pillanatot, amikor dicsérted. Mert, ahogy dicsérted.*

A.: És hogy hazaviheti. És látod, hogy idejött másodsorra, hogy „mindenki hazaviheti?” Mert ő azt gondolta, hogy lehet, hogy ő gyerek és csak azért. „És mindenki hazaviheti?”

M. A.: *Igen. Gyönyörű kérdés.*

I. K-né: Ez is fontos dolog, hogy itt egy kis anyagi támogatást is kapnak a szakkör tagjai, mert hiszen ilyen anyag és fonalárak mellett nem mindenkinek van lehetősége, hogy megvegye azt a fonalat, azt az anyagot, amire azt a hímzést kell készíteni. Ahogy mondtam, fontos dolog, hogy milyen fonallal milyen alapanyagra hímzünk. Mert hogyha ez nincs meg, akkor már hiába gyönyörűen öltöget, nem lesz szép az, amit csinál. És ez nagyon nagyon rossz, hogy sokan ezt nem tudják. Utazok például vonaton, és látom, hogy milyen gyönyörűen híméz a néni, csak éppenséggel szörnyű, amit híméz. Annyi idő alatt meg tudná csinálni a jót, csak nincs, aki megmondja.

M. A.: *Én a buszon vagyok így, mikor látom, hogy ezek az asszonyok olvassák ezeket a rettenetes könyveket. Hogy az alatt az idő alatt olvashatná a jót, ami neki jót tenne, a környezetének jó lenne... Az embernek nincs módja, hogy mondja. Nincs. Ehhez egy helyzet kell, amikor ezt lehet.*

A.: Ezért kell ez, a közösség. Mert hogy itt a hímzésen kívül még mennyi mindent megtanulnak. Nagyon sok mindent. Ha mást nem, a gyerekek

a magatartást. Nem mindegy, hogy hogy szólsz a felnőttöz, a szomszédhoz, a másik gyerekhez. Dicsekszel, nem dicsekszel.

M. A.: *Nem mindegy, hogy ez a zene, ami itt szól, milyen hangosan, milyen halkán szól. Hogy egymáshoz milyen hangosan, halkán szólnak.*

A.: Itt egész végig szólt a zene, és mindenki beszél, és egy hangos szó nem volt, mindenki hallotta. Nem kellett fölemelni senkinek sem a hangját. És az iskolában hogy vagyunk? Ott olyan hangosak! Olyan hangosan beszélgetnek a gyerekek egymással, hogy ordítanak egymásnak. Nem tud halkán beszélgetni, csak ordítva, mert ezt szokta meg. Otthon a leghangosabbra van véve minden.

M. A.: *És folyton megy a tévé háttérnek...*

A.: Ez megint egy nagyon fontos dolog, hogy ez a környezet itt nagyon jó. Nagyon jó, hogy ezt így kialakították.

M. A.: *Nagyon jó. Vajon lehet, hogyha egyszer majd vége lesz a hímző körnek, ezek az emberek egymással összejárnak, vagy maguk önállóan folytatják tovább? Vagy ez nem szokott lenni?*

A.: Nem. Nekem rengeteg tapasztalatom van. Például Deszkre jártunk egy éven keresztül. A deszki „Bánát” Szerb Kulturális Központnak a vezetője megkeresett minket, a Békés Megyei Népművészeti Egyesület Hímző Szakbizottságát, hogy szeretnék feléleveníteni a deszki szerb hagyományokat. És ehhez ők nyertek egy pályázatot, ahol el szeretnék készíteni a ruházatokat, azt, amit a szerb asszonyok viseltek valamikor, és ezt majd egy hagyományos lakodalom keretén belül fel is fogják venni. És odahoztak egy olyan főkötő hímzést, amit múzeumban láttunk eddig. Tehát egy karton alapú aranyhímzéses főkötő bársonyon. Ezt még mi sem híméztük. Tehát nekünk is kihívás volt, hogy na, most akkor ezt hogy is kell átültetni és technikailag kivitelezni. Áttanulmányoztuk, lerajzoltam, ledokumentáltam a mintákat, és ebből először kisebb tarsolyokat meg ilyesmit kezdtek el hímézni. Tehát ott tanítottuk meg. És utána készítették el a főkötőt. És amikor már a vége felé közeledtünk, akkor köszöntünk már el, mentünk volna el, és akkor hátul az egyik fia-

talasszony könnyezik. És, hát, szóljak hozzá, vagy ne szóljak, mi történhetett? És csak úgy odamentem és meg-simogattam. Mert nem tudtam, nem szóltam semmit. És akkor rám néz és teli van könnyel a szeme. „Baj van?” – mondom. „Nem, örömben sírok.” És miért?” És akkor mondja, hogy gyerekkori álma teljesült most. Mert őneki az volt az álma, ő látta ezeket a főköttöket a nagymamáján, hogy őneki is legyen egy olyan. És most azt a főköttöt én saját magamnak megcsináltam. Azt se tudom elfelejteni. Úgy, ahogy ezt a kislányt nem tudom, ezt se tudom elfelejteni. És ezek az asszonyok, akik ott akkor jártak erre a hímező körbe, azok közül aztán négyen összel beiratkoztak a kézműves szakiskolába, Békéscsabára, és most másodéves hallgatók. És Deszken azóta is van hímező szakkör, vezetik a hímező szakkört. Négy szakképzett vezetője lesz. Csak ennyi kell. Egy adott helyen olyan ember, aki felismeri a helyzetet, és tudja, hogy mit kell ezzel kezdeni. És hogyha ez nem lett volna, akkor ott sincs semmi. Van egy gyönyörűséges kulturális központ, voltak a táncosok, de kézművesség nem volt sehol.

M. A.: *Gyönyörűség hallani ezeket a dolgokat. És azt hiszem, hogy Békés megye szerencsés, hogy itt vannak emberek, akik tudnak vezetni ilyen hímező kört, ahogy azt a legjobb vezetni. Vagy tudnak az országban máshol is?*

A.: Tudnak másutt is. Csak én azokat a vezetőket mondom, akik azt felismerik – a művelődési ház vezetője, vagy éppen a polgármester úr, hogy ide akkor lesz közösség, akkor lesznek emberek ebben a házban, hogyha valamit nyújtok nekik. És ezt ki kell találni, hogy mi legyen. És amikor ez megvan, akkor kell a legjobb szakembereket megtalálni. Ha nincs olyan szakember, akkor el kell őket küldeni, hogy tanulják meg. Ez a deszki példa. Merthogy ott nem volt. Csongrádban nincs kézimunka képzés, elküldték Békés megyébe. Itt a kézműves szakiskolában megtanulják, ők aztán tovább taníthatnak. Sőt, már éppen a múltkor dicsekedtek, hogy hívták őket bemutatóra. Tehát, hogy a deszki arany főköttőhímezést megmutatják más szerb közösségeknek is, de nem csak szerbeknek, hanem bármilyen nemzetiségűeknek. Tehát ez is na-

gyon fontos, hogy ki hogy látja meg azt, hogy mire van szüksége annak a falunak, vagy a művelődési házba kit akarok behozni, és azt hogy tudom behozni. És csak minőségi munkával és jó munkával lehet. Hogyha ez nincs meg, akkor... Tehát egy jó kiállításon már látják, hogy mit lehet majd csinálni, és meg tudom csinálni.

M. A.: *Énnekem az az érzésem, hogy Békés megyében jól alakultak a dolgok...*

A.: Folyamatosabb talán. Jól járunk, hogy annak idején, amikor a megyei művelődési központok kezdtek megszűnni, mert addig, amíg mindenhol volt megyei művelődési központ, addig bevonzotta a faluban lévő embereket is a kultúra, de ahogy azok megszűntek, akkor kellett valami más fórumot keresni. A művelődési központban dolgozók úgy találták, hogy a kézművességnek kell, hogy folytatása legyen, így alakult meg a kézműves szakiskola Békéscsabán, ami először, a Békés Megyei Művelődési Központnak az iskolája volt. És mindenféle szakágban elindult a képzés, és egyre-egyre tágabb a kézművesség terén, tehát most a kemenceépítéstől az ötvösségen keresztül mindenféle szakág van. Az, hogy a nyári komplex táborunkban 300 ember van... 300 ember, az már egy népművészeti falu. Ott olyan programokat kell hirdetni, hogy oda jelentkezzen, mert ott azt meg kell fizetni. Fizeti a táborban való részvételt. És volt olyan család például Komlóról, akinél az anyuka a hímezőhöz jött, a férj a kemenceépítőkhöz, és a gyerek a gyerekcsoportokba. Ez volt nekik a nyaralásuk. Tehát azt mondták, hogy nagyon jól érezték magukat, tanultak is, együtt volt a család, és alkottak, vittek haza dolgokat. Ezt föl kell ismerni. Az édesanya járt hozzánk a hímezőre, az előtte lévő évben a táborban ott volt, látta, és a következő évben már

hozta a családját. Tehát arra gyűjtöttek. Ők visszamentek, a baráti körben ezt elmondták, a gyereknél nagyobb reklám nem kell, hogyha az azt mondja, hogy milyen klassz volt, meg mikor megyünk vissza, meg hogy lesz még ilyen tábor, akkor hozza a barátokat. Tehát minden évben többen és többen vagyunk. A programok mellett. Ugye, az nem mindegy, hogy mit hirdetünk meg. Mert ez is, az is kell hozzá, hogy jól érezzék magukat.

M. A.: *Azt hiszem, hogy bizonyos szempontból körbeértünk, mert ezzel a táborral ott tartunk, amikor már sok minden együtt az életté válik. Nagyon szépen megköszönöm neked. Nagyon örülök, hogy találkoztunk.*

A.: Hát, nagyon sok mindenről lehetne még beszélni. Mert anyuka elindult egy indíttatásra, mert ott Komlón egy szakkörvezető barátnőm mondta, hogy Anni, nálatok menyinyi fiatal van, nálunk nincs senki. Azt mondja, nincs, akinek átadjam. Hát miért nem küldesz valakit, aki megtanulja. De hát a hímezőkészítés csak Békés megyében van. Oda ki és hogy fog járni? Próbáld meg. És akkor elküldte ezt a fiatalasszonyt, és eljött. De erre több példa is van, mert Szlovéniából is volt hallgatóm, jó néhány hallgatóm volt. Tehát attól függ, hogy kitől mit hall. Hogy milyen tapasztalatai vannak, annak, aki ott volt. Én mindig azt szoktam mondani – mert rajztanár vagyok –, hogy nincs egy elrontott rajz. Minden rosszat át kell alakítani pozitívvá. Nálam olyan gyerekek nem volt, aki úgy menjen el, hogy neki nem sikerült a rajza. Mindenkié négyes-ötös lett, mert a rosszból is lehetett jót csinálni. Csak rá kellett vezetni arra, hogy mi az, ami a rosszat átteszi jóvá. És ezt kell meglátni, és ezt a látásmódot kell megtanítani. Most nézd meg! Hát nem igaz! Vanda! Gyönyörű! És ezt a szorgalmat!

DR. ILLÉS KÁROLYNÉ BOTYÁNSZKY ANNA (Nagybánhegyes, 1947) iskoláit a békéscsabai szlovák gimnáziumban végezte majd kirakatrendezői és dekoratív tanulmányokat folytatott. Elvégezte a pedagógiai főiskolát rajz-szlovák tanári szakon, majd a felsőfokú szövő szakoktatási tanfolyamot is. Kitűnő ismerője a soknemzetiségű Békés megye szöttek és hímezés hagyományainak. Munkásságát több alkalommal díjazták Gránátalma díjjal, a békéscsabai országos textilpályázatokon szinte minden alkalommal díjat kap valamelyik általa vezetett alkotóközösség vagy ő maga. Rendkívül sokoldalú alkotó, igazi közösségi ember, tagja majd szakmai irányítója a megyei népművészeti egyesületnek. Alkotásai közintézményekben kapnak helyet. A Népművészet Ifjú Mestere (1984), a népi iparművész címet 1989-ben, a Népművészet Mestere címet 2003-ban kapta – a békési szücs hímezés-ek újra tervezésért és sokoldalú alkotómunkásságáért.